

NORGES HØYESTERETT

Den 9. november 2006 avsa Høyesterett kjennelse i

HR-2006-01894-A, (sak nr. 2006/970), straffesak, anke,

A (advokat John Christian Elden)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Stig-Ole Haug)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Rieber-Mohn**: Saken gjelder utmåling av straff og oppreisning ved domfellelse etter straffelovens § 193 annet ledd, som setter straff blant annet for å skaffe seg seksuell omgang ved å ”utnytte noens ... psykiske utviklingshemming”.
- (2) Ved tiltalebeslutning av 30. september 2005 ble A av Troms og Finnmark statsadvokatembeter satt under tiltale prinsipalt for voldtekt, jf. straffelovens § 192 første ledd bokstav a, jf. annet ledd bokstav a, subsidiært etter straffelovens § 193 annet ledd.
- (3) Under hovedforhandlingen i Øst-Finnmark tingrett begrenset møtende aktor påstanden til å gjelde den subsidiære tiltalepost. Ved dom 7. november 2005 ble A domfelt i samsvar med den til en straff av fengsel i 1 år og 6 måneder. Han ble samtidig dømt til å betale oppreisning til fornærmede med 75 000 kroner.
- (4) Etter domfeltes anke avsa Hålogaland lagmannsrett, som utelukkende behandlet straffutmåling og oppreisning, 25. april 2006 dom med slik domsslutning:
 - ”1. I tingrettens dom – slutningen punkt 1 – gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 10 – ti – måneder.
 2. I tingrettens dom – slutningen punkt 2 – gjøres den endring at oppreisningserstatningen settes til 60.000 – sekstitusen – kroner.”
- (5) A har anket over lovanvendelsen, straffutmålingen og oppreisningen. Anken over lovanvendelsen er ikke tillatt fremmet, mens anken for øvrig ble besluttet fremmet.

- (6) *Forsvareren* har for Høyesterett særlig anført at den skjerpelse av straffnivået ved sedelighetsforbrytelser som lovgiver la opp til ved lovendring 11. august 2000, ikke retter seg spesielt mot overtredelser av straffelovens § 193 annet ledd. Han viste også til at saksforholdet i foreliggende sak er temmelig likt det som forelå i sakene i Rt. 1993 side 1254 og Rt. 1994 side 1446, der straffen i begge saker ble satt til 60 dagers fengsel. Når det gjelder oppreisningsbeløpet, er anført at det er satt for høyt av lagmannsretten, hensett til den normering som Høyesterett har fastsatt for voldtektsforbrytelser, og rettspraksis for øvrig ved sedelighetsforbrytelser.
- (7) *Aktor* har anført at lagmannsrettens straffutmåling er riktig ut fra lovgivers generelle ønske om å heve straffnivået ved sedelighetsforbrytelser. Det er særlig fremhevet at samleiet ble gjennomført mot tydelige protester fra fornærmede. Også oppreisningen har lagmannsretten satt til et riktig beløp, vurdert ut fra forbrytelsens karakter og rettspraksis på tilgrensende områder.
- (8) *Jeg er kommet til* at anken må forkastes.
- (9) Når det gjelder sakens sentrale hendelsesforløp, har lagmannsretten vist til tingrettens dom. Av denne dommen fremgår at fornærmede den 11. mai 2004 i Vadsø sentrum traff en asylsøker ved navn B. Fornærmede er lettere psykisk utviklingshemmet og var i mai 2004 bosatt i egen leilighet i et bokompleks for psykisk utviklingshemmede, som lå nær Vadsø campingplass, hvor B bodde i en hytte. Han inviterte henne dit, og hun ble med ham.
- (10) Om det videre hendelsesforløp siterer jeg fra tingrettens dom:

”Fornærmede tilbragte natten i Bs hytte. Onsdag 12. mai 2004 på ettermiddagen kom det en ny asylsøker til Bs hytte, C, som skulle bo der. B og fornærmede var i hytta en stund etter at C kom. B tok deretter fornærmede med til tiltaltes hytte. De var der en liten stund sammen før B forlot tiltaltes hytte og fornærmede ble alene med tiltalte. Tiltalte var i ferd med å lage mat og fornærmede spiste sammen med tiltalte. Etter dette gjennomførte tiltalte et samleie med sædavgang med fornærmede. Fornærmede ga verbalt uttrykk for at hun ikke ønsket sex fordi hun hadde en kjæreste. Hun kjefta på tiltalte og spyttet han i ansiktet. Tiltalte gjennomførte imidlertid samleie med fornærmede. B kom tilbake etter ca. 1 time.

...

Retten finner det imidlertid bevist at tiltalte har skaffet seg seksuell omgang ved å utnytte fornærmedes psykiske utviklingshemming, jf. straffeloven § 193, 2. ledd. Fornærmede er lettere psykisk utviklingshemmet, med et funksjonsnivå vurdert til mellom 4 og 12 år ved undersøkelse da hun var 17 og ½ år gammel. Funksjonsnivået varierer i relasjon til ulike ferdigheter, daglig fungering, sosialisering, ferdigheter på kommunikasjon m.m. Fornærmede fremstår som verbalt sterk ved at hun prater mye, men hun befinner seg åpenbart på et nivå som ligger langt under hennes biologiske alder. Tiltalte kjente ikke fornærmede fra før. Han har i retten hevdet at de ikke snakket noe felles språk. Imidlertid har de kunne kommunisere tilstrekkelig til at de var sammen en periode den aktuelle ettermiddagen, spiste middag sammen og tiltalte gjennomførte et samleie med fornærmede. Vitne C som kom til Bs bolig, har forklart at han umiddelbart opplevde at det var noe galt med fornærmede. Hun kommuniserte på en merkelig måte og framsto ikke som normal. Også vitnet D, som var innom tiltaltes hytte senere den aktuelle kvelden mens fornærmede og B var til stede, har forklart at han oppfattet at det var noe galt med fornærmede. Dette gikk på hennes måte å kommunisere på – hun

hadde en egenartet måte å uttrykke seg på og D trodde først hun var utenlandsk. Imidlertid ble det klart for han at hun kanskje var noe redusert. Ytterligere et vitne, E, som kom til Bs bolig senere på kvelden for å tolke mellom B og fornærmede i det B ønsket at fornærmede skulle forlate boligen, har forklart at han oppfattet fornærmede som ikke normal. E hadde ikke truffet fornærmede tidligere.

Det fremstår som åpenbart at tiltalte forsto at fornærmede var psykisk utviklingshemmet. Han hadde dessuten bodd på campingplassen i ca. 1 år, og det har formodningen mot seg at han ikke kjente til fornærmede, som bodde ca. 200 meter fra campingplassen og i tillegg var kjærest med en asylsøker.

Retten fester ikke lit til tiltaltes forklaring om at han ikke skjønnte at fornærmede var psykisk utviklingshemmet. Hans troverdighet styrkes ikke av at han helt frem til hovedforhandlingen, gjennom 3 politiforklaringer har nektet for å ha hatt samleie med fornærmede.

Det er videre klart at han oppnådde samleie med fornærmede på grunn av hennes psykiske utviklingshemming og at han forsto dette. Fornærmede sa hun ikke ønsket å ha sex med tiltalte, hun protesterte, men var ikke i tilstrekkelig stand til å motsette seg at han gjennomførte et samleie med henne.”

- (11) Jeg legger tingrettens bevisbedømmelse, som lagmannsretten har bygget på, til grunn for min videre drøftelse. Jeg skyter inn at tingrettens subsumsjon av det beskrevne forhold som ”utnyttelse” av en annens psykiske utviklingshemming for å skaffe seg seksuell omgang, etter min mening er korrekt.
- (12) Når det gjelder straffutmålingen, vil jeg ta utgangspunkt i Innst. O. nr. 92 (1999–2000), som lå til grunn for straffskjerpelsen i sedelighetskapittelet i år 2000. Lovgivers generelle syn kommer her til uttrykk i følgende uttalelse i avsnitt 3.2.2:

”Komiteen viser til sine tidligere merknader om nivået på straffutmålingen, blant annet i Innst.S.nr.168 (1997–1998). Komiteen understreker at straffutmålingen i sedelighetssaker er for lav, og komiteen mener det fortsatt er ønskelig å skjerpe straffutmålingen.

Komiteen forventer at domstolene følger opp komiteens merknader, og vil understreke at hensynene til ofrene og alvoret i forbrytelsen må veie tyngre enn tiltaltes krav på forutsigbarhet og likebehandling i forhold til tidligere domsavsigelser i sammenlignbare saker. Komiteen understreker at den idømte straff gir signaler om hvor alvorlig samfunnet ser på en handling, og komiteen mener det blir helt galt når en så krenkende handling som seksuelle overgrep/voldtekter straffes mildere enn for eksempel økonomiske forbrytelser. Komiteen er av den oppfatning at personlige krenkelser er vel så skadelige og straffverdige som forbrytelser med økonomisk innhold.

Komiteen er enig i at strafferammene er vide, men forutsetter at hele strafferammen blir tatt i bruk, og at domstolene ikke i for stor grad legger seg på nedre del av strafferammen når straffen utmåles.”

- (13) Den aktuelle bestemmelsen i § 193 annet ledd ble ikke endret ved lovrevisjonen, men de generelle synspunktene som den bygger på, må få betydning også her.
- (14) Det er sparsomt med rettspraksis som gjelder straffelovens § 193 annet ledd, og det er ingen nyere avgjørelser fra Høyesterett av særlig betydning for bedømmelsen av denne sak. Fra tiden før straffskjerpelsen i år 2000 har vi avgjørelsene i Rt. 1993 side 1254 og Rt. 1994 side 1446, som begge gjaldt § 193 annet ledd med utnyttelse av forstandssvake kvinner, der straffen ble satt til 60 dagers ubetinget fengsel. Saksforholdene skiller seg fra vår sak på vesentlige punkter. I begge sakene ble lagt til grunn at samleiene var frivillige fra fornærmedes side.

- (15) Etter denne tid foreligger bare én høyesterettsdom om utnyttelse av forstandssvak person til å skaffe seg seksuell omgang, se Rt. 2005 side 154. Saken gjaldt et vesentlig grovere forhold enn i vår sak. To menn hadde i fellesskap gått brutalt frem mot en ”sterkt psykisk utviklingshemmet” kvinne. Straffen i den saken ble utmålt til henholdsvis 2 år og 9 måneder og 2 år og 6 måneders fengsel.
- (16) Lagmannsretten har ved straffutmålingen i foreliggende sak lagt til grunn at det var domfelte som tok initiativet til seksuell kontakt. Jeg har ikke grunnlag for å fravike lagmannsrettens bevisbedømmelse på dette punkt. Som det fremgår av sitatet fra tingrettens dom, var fornærmede ikke i ”tilstrekkelig stand til å motsette seg at han gjennomførte et samleie med henne”, og lagmannsretten konstaterte at hun er ”særlig sårbar overfor personer som søker seksuell kontakt med henne”. Jeg anser det som et klart skjerpene moment at domfelte gjennomførte samleiet med fornærmede selv om hun tydelig ga til kjenne at det skjedde mot hennes vilje. Jeg minner her om at bestemmelsen også rammer utnyttelse som medfører samleie som fremtrer som frivillig.
- (17) Det er gått ca. 2 ½ år siden det straffbare forhold fant sted, og det tok over 1 år og 4 måneder før tiltale ble tatt ut. Etterforskningen tok imidlertid tid blant annet fordi den i en tidlig fase rettet seg mot to personer, og fordi det tok tid før resultatet av biologiske prøver forelå. Jeg kan ikke tillegge tidsmomentet nevneverdig betydning i denne saken.
- (18) Jeg er etter dette blitt stående ved at det ikke er grunn til å endre lagmannsrettens straffutmåling.
- (19) Jeg går så over til spørsmålet om oppreisning. Oppreisningsbeløpet skal som utgangspunkt fastsettes etter en skjønnsmessig bedømmelse, der forbrytelsens grovhet – objektivt og subjektivt – er et sentralt moment, likeså graden av krenkelse og fornærmedes subjektive opplevelse av denne. I den meget alvorlige saken som jeg har nevnt foran, Rt. 2005 side 154, fant Høyesterett ikke grunnlag for å fastsette en generell norm for oppreisningsbeløpet ved overgrep som rammes av § 193 annet ledd. I saken ble oppreisningsbeløpet satt til 100 000 kroner, særlig fordi overgrepet lå så nær en voldtekt, hvor Høyesterett har angitt en norm på dette beløpet, jf. Rt. 2003 side 1580.
- (20) Som jeg tidligere har nevnt, gjennomførte domfelte samleiet mot fornærmedes uttrykkelige protest. Lagmannsretten har også lagt til grunn at fornærmede i etterkant av handlingen fikk ”reaksjoner i form av blant annet dårlig selvfølelse, depresjon, tanker om selvbeskadigelse, utrygghet i egen bolig og smerter i underlivet”. Selv om også andre forhold kan ha bidratt til disse virkninger, fant lagmannsretten at ”domfeltes handling er en sentral årsak til hennes problemer og at det på grunn av handlingens art alltid vil foreligge fare for psykisk senskade i lang tid etter overgrepet”.
- (21) Jeg har ikke noe grunnlag for å fravike denne vurdering av lagmannsretten, og jeg har heller ikke noe å bemerke til oppreisningsbeløpet på 60 000 kroner som lagmannsretten har fastsatt. Jeg har da særlig sett hen til normen som gjelder i voldtektssaker.

(22) Jeg stemmer for denne

K J E N N E L S E :

Anken forkastes.

(23) Dommer **Tønder:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

(24) Dommer **Skoghøy:** Likeså.

(25) Dommer **Coward:** Likeså.

(26) Dommer **Gjølstad:** Likeså.

(27) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

K J E N N E L S E :

Anken forkastes.

Riktig utskrift bekreftes: